

© Б.Г. Макар, Т.В. Процак, Н.І. Гаїна

УДК:611.92.013

Б.Г. Макар, Т.В. Процак, Н.І. Гаїна

СУЧАСНІ ВІДОМОСТІ ПРО ВАДИ РОЗВИТКУ ЛИЦЕВОЇ ДІЛЯНКИ В ОНТОГЕНЕЗІ ЛЮДИНИ

Буковинський державний медичний університет (м. Чернівці)

Зв'язок публікацій з плановими науково-дослідними роботами. Робота є фрагментом планової комплексної наукової роботи кафедри анатомії людини ім. М.Г. Туркевича і кафедри анатомії, топографічної анатомії та оперативної хірургії Буковинського державного медичного університету «Закономірності перинатальної анатомії та ембріотопографії. Визначення статевих особливостей будови і топографо-анатомічних взаємовідношень органів та структур в онтогенезі людини» (№ 01100003078).

За даними ВООЗ, кожного року більше 3,3 мільйона дітей у всьому світі з'являються на світ мертворожденими, більше 4 мільйонів гинуть упродовж першого місяця життя, а 6,6 мільйона – у віці до 5 років. Таким чином, світова спільнота щорічно не долічується майже 14 мільйонів дітей. Ці дані були оприлюднені на прес-конференції, присвяченій Всесвітньому дню здоров'я [12, 28].

В Україні значно зросла роль прикладної морфології для розуміння причин і механізмів виникнення варіантів будови органів та природжених аномалій розвитку, з метою розробки і обґрунтування нових методів антенатальної профілактики та хірургічної корекції природженої патології людини. Запровадження в лабораторіях світу штучного запліднення і пересадки ембріонів, скринінгу ембріонального матеріалу, ультразвукового дослідження розвитку плода та інших сучасних досліджень медичної ембріології дають змогу проводити антенатальну діагностику відхилень від нормального розвитку та їх хірургічну корекцію.

У теперішній час уже ні в кого не виникає сумнівів щодо нагальної потреби в розробці медичних аспектів сучасної ембріології, без чого неможливо вирішити такі важливі питання практичної охорони здоров'я, як проблеми безпліддя [16, 33], лікування та профілактики природжених та спадкових захворювань, трансплантації органів і тканин тощо [3, 29, 34]. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я з щорічно 140 млн. народжених у світі дітей багато з них народжується з серйозними аномаліями [2].

Екологічна ситуація в Україні постійно погіршується та знаходиться вже поза межею катастрофи [4, 8]. Проблема згубної дії екологічних чинників на важливі регулюючі системи організму людини стає однією з найболючих проблем охорони здоров'я України [4, 6].

Медицина виявилася неспроможною і практично не готовою до роботи в умовах антропогенного стресу з потужним і постійним впливом на людей

хімічних факторів та зростанням патології хімічного генезу [6].

Збільшення мутагенних факторів у навколишньому середовищі створює реальну основу для зростання генетичного тягара в популяціях людини. Це впливає на її спадковість та мінливість і знаходить відображення в генетичних показниках [19].

В Україні, внаслідок зростання ушкоджувальних чинників зовнішнього середовища на організм людини, і особливо в період внутрішньоутробного розвитку [15], дана проблема набула досить важливого значення [35].

Чисельні аномалії [25], що зустрічаються в клінічній практиці, здебільшого можна пояснити лише на основі з'ясування походження та взаємодії органів і структур, які з часом набувають властивої для них форми, вивчивши їх незвичайну топографію та глибоко усвідомивши відповідні ембріональні явища.

Без ґрунтовного дослідження різнобічних чинників, які визначають нормальний і патологічний розвиток плода [11, 17], неможлива антенатальна охорона здоров'я потомства [20, 30]. Проблема, що пов'язана з виявленням критичних періодів у структурних перетвореннях органів і систем, недостатньо розроблена і вимагає проведення подальших досліджень [4, 36]. Вплив патогенних факторів навколишнього середовища на організм під час вагітності може призвести до внутрішньоутробної смерті плода [32], виникнення природжених вад розвитку морфофункціональних порушень у різних органах, системах у ранні періоди онтогенезу. В умовах дії радіації в невеликих дозах спостерігається порушення структурно-клітинної організації та функціонального становлення органів і тканин [5, 26]. Вони проявляються затримкою процесів диференціювання тканин органів та їх клітинних структур.

Гени контролюють морфогенез і входять до числа причин [36], які зумовлюють відомий в тератології людини клінічний поліморфізм форм природжених вад розвитку людини [13, 9].

Більшість аномалій виникає впродовж перших двох місяців ембріогенезу, оскільки цей період характеризується інтенсивним формуванням усіх органів та систем, і тому ембріон найчутливіший до різноманітних шкідливих впливів [20]. Порушення становлення топографії органів зумовлює формування ряду вад їх розвитку [26].

Вроджені деформації лицевої ділянки мають особливе значення серед вад різних органів і тканин, оскільки призводять до грубих естетичних диспропорцій обличчя і тяжких функціональних порушень. Грубі дисгармонії обличчя у дитячому особливо в

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

підлітковому віці призводять до порушення психіки пацієнта [27, 31].

Більшість наукових публікацій за останні роки присвячені медичній реабілітації хворих з симетричними деформаціями верхньощелепного комплексу, викликаними верхньою мікро- або ретрогнатією. У клінічній практиці дедалі частіше трапляються несиметричні деформації верхньощелепного комплексу [7]. Значення вивчення асиметрії білатеральних ознак лицевого комплексу визначається тим, що асиметрія є характерною рисою морфологічної будови людини, тому це питання досі маловивчене [1]. Серед складних кістково-реконструктивних заходів важлива частина спрямована на усунення дефектів і деформації дна очної ямки, яка пошкоджується при більшості складних переломах кісток середньої зони лицевого черепа. Ці переломи майже завжди супроводжуються проникненням внутрішньоочних м'яких тканин, а нерідко і очного яблука у верхньощелепну пазуху, защемленням ококорухових м'язів [23, 14].

До аномалій розвитку верхньощелепних пазух відноситься втиснення в неї лицевої або значне потовщення медіальної стінки пазухи, дво- або багатокамерність, випини бічної стінки носа та ін. Верхньощелепна пазуха може бути повністю або частково розділена широкою кістковою пластинкою

на передню і задню або верхню і нижню половини [24]. Часто на різних ділянках медіальної стінки верхньощелепних пазух може бути відсутня кісткова основа, і їх стінка представлена тонким шаром слизових оболонок порожнини носа [21]. На стан ЛОР-органів негативно впливають деформації перегородки носа, внаслідок утруднення носового дихання порушується аерація і дренажування приносних пазух [22]. Формування патології приносних пазух пов'язане з порушенням аеродинаміки у порожнині носа. За наявності перешкод у задніх її відділах (аденоїдні вегетації, гіпертрофія задніх кінців нижніх і середніх носових раковин) повітряний потік стає турбулентним. Тиск у порожнині носа змінюється і повітряний потік травмує слизову оболонку пазухи, що призводить до локального дистрофічного процесу у вигляді набряку і мукоїдного набухання в усті пазухи. Це, в свою чергу, веде до порушення аеродинаміки у пазусі і створює умови для виникнення синуситу [18].

Отже, невизначеність у джерелах закладки вад розвитку лицевої ділянки, мала кількість досліджень та відсутність комплексного підходу до вивчення морфогенезу та механізмів виникнення вад розвитку зумовлює актуальність даної проблеми та потребу її вивчення.

Список літератури

1. Ан С. В. Межгрупповая изменчивость индексов асимметрии лицевого черепа человека / С. В. Ан // Морфология. – 1993. – Т. 104, № 1-2. – С. 112-123.
2. Балахонов А. В. Ошибки развития – [изд. 2-е, доп. и перераб.] / А. В. Балахонов. – СПб : ЭЛБИ-СПб, 2001. – 280 с.
3. Варес Я. Е. Травматичні кісти щелеп. Сучасний погляд на проблему / Я. Е. Варес, С. В. Мельник // Укр. мед альманах. – 2006. – Т. 9, № 6. – С. 165-167.
4. Врод-жені аномалії розвитку – проблемні питання в неонатології / Н. Г. Гойда, Р. О. Мойсеєнко, О. Г. Суліма та ін. // Профілактика, діагностика і корекція вроджених вад розвитку в новонароджених : матер. доп. – Київ, 2001. – С. 16-17.
5. Грачова Т. Вплив несприятливих факторів наколишнього середовища на гармонійність фізичного розвитку дошкільнят м. Чернівці / Т. Грачова, Л. Власик, О. Жуковський // II Між-народ. конф. : Молодь у вирішенні регіональних та транс-кордонних проблем екологічної безпеки : матер. доп. – Чернівці, 2003. – С. 225-226.
6. Гузік Н. М. Вплив чинників зовнішнього середовища на патологічний ембріогенез / Н. М. Гузік // II Міжнарод. конф. : Молодь у вирішенні регіональних та транс-кордонних проблем екологічної безпеки : матер. доп. – Чернівці, 2003. – С. 226-229.
7. Гунько В. И. Медицинская реабилитация больных с несимметричными деформациями верхнечелюстного комплекса / В. И. Гунько, Э. А. Ханамова // Стоматология. – 2001. – Т. 80, № 5. – С. 30-33.
8. Давиденко І. С. Структура природжених вад у Чернівецькій області у 1990-2000 рр. / І. С. Давиденко, Ю. І. Коваль, М. О. Соломатина // Клінічна анатомія та оперативна хірургія. – 2003. – Т. 2, № 2. – С. 21-24.
9. Запорожан В. Н. Эмбриология, тератология и основы репродукции человека / В. Н. Запорожан, В. К. Напханюк. – Одесса : Одес. мед. ун-т, 2000. – 377 с.
10. Зеленский В. А. Послеоперационная реабилитация детей с врожденной патологией челюстно-лицевой области / В. А. Зеленский, Г. Р. Оганян // Стоматология детского возраста и профилактика. – 2007. – № 4. – С. 18-20.
11. Каліновська І. В. Клінічна оцінка фетоплацентарної недостатності при вагітності, ускладненої гестозом / І. В. Каліновська, О. В. Кравченко // Клінічна та експериментальна патологія. – 2005. – Т. 4, № 1. – С. 40-42.
12. Капустина Т. А. Медико-социальные особенности больных с заболеваниями носа и околоносовых пазух, ассоциированными с хламидистой инфекцией / Т. А. Капустина, О. В. Парилова // Вестник оториноларингологии. – 2009. – № 6. – С. 45-47.
13. Комплексний підхід до пренатальної діагностики природжених вад розвитку та спадкових захворювань / А. В. Самохвалова, О. С. Школьник, Ю. А. Гагенюк та ін. // Зб. наук. праць асоціації акуш.-гінекологів України : тези доп. – К., 1999. – С. 410-413.
14. Клинико-рентгенологическая оценка различных способов восстановления дефектов дна глазницы при посттравматических деформациях средней трети лицевого черепа / А. С. Караян, Н. А. Рабухина, Г. И. Голубева и др. // Вест. рентгенол. и радиол. – 2006. – № 4. – С. 4-7.
15. Кулаков В. И. Современные возможности и перспективы внутри- утробного обследования плода / В. И. Кулаков, В. А. Бахарев, Н. Д. Фанченко // Рос. мед. журнал. – 2002. – № 5. – С. 3-6.
16. Магомедов М. М. Хирургическое лечение заболеваний носа и околоносовых пазух в условиях дневного стационара / М. М. Магомедов, Х. М. Бутаева, Ш. И. Ибрагимов // Вестник оториноларингологии. – 2010. – № 4. – С. 56-57.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

17. Минков И. П. Мониторинг врожденных пороков развития, их пренатальная диагностика, роль в патологии у детей и пути профилактики / И. П. Минков // Перинатология та педіатрія. – 2000. – № 1. – С. 8-13.
18. Мітін Ю. В. Варіанти аеродинаміки "клапана" носа при різній патології носа і навколососових пазух / Ю. В. Мітін, Л. Р. Джурко, С. В. Скицюк та ін. // Журнал вушних, носових і горлових х-б. – 2003. – № 1. – С. 24-30.
19. Пацкун Е. Є. Аналіз вроджених вад розвитку новонароджених Закарпатської області за 1998-2001 роки / Е. Є. Пацкун // Наук. вісник Ужгород. ун-ту, серія "Медицина", вип. 19. – 2003. – С. 222-224.
20. Пацкун Є. Й. 4 рівні профілактики вродженої та спадкової патології / Є. Й. Пацкун. – Ужгород, 2001. – 47 с.
21. Пискунов С. З. Некоторые вопросы истории, анатомии, физиологии и патологии носа и околоносовых пазух / С. З. Пискунов // Рос. ринология. – 2007. – № 3. – С. 8-11.
22. Протасевич Г. С. Вплив деформації перегородки носа на стан ЛОР-органів / Г. С. Протасевич, А. В. Хабаров, Ю. М. Андрейчин // Журнал вушних, носових і горлових х-б. – 1996. – № 1. – С.80-87.
23. Результаты эндоскопического исследования верхнечелюстной пазухи при травматических повреждениях нижней стенки орбиты и ее ниже-внутреннего угла в иммерсионной бреде / Д. В. Давыдов, И. В. Ре-шетов, А. В. Комаров и др. // Рос. ринология. – 2005. – № 4. – С. 7-9.
24. Розенфельд Л. Г. Диагностическое изображение – элемент описания нозологической формы в отоларингологии / Л. Г. Розенфельд, В. А. Рогожин, Н. Н. Колотило и др. // Журнал вушних, носових і горлових х-б. – 2002. – № 5. – С. 46-50.
25. Рудень В. В. Профілактика природжених вад розвитку / В. В. Рудень. – Львів : "Ліга-Прес", 2002. – 228 с.
26. Сандуляк Л. До питання про "екологічні" та "екологічно-залежні хвороби" // II міжнарод. конф. : Молодь у вирішенні регіональних та транскордонних проблем екологічної безпеки : тези доп. – Чернівці, 2003. – С. 253-258.
27. Современные закрытия соустья верхнечелюстных пазух / М. С. Богородская, Т. Н. Модина, М. В. Болбат и др. // Клиническая стоматология. – 2008. – № 1. – С. 44-46.
28. Совместная работа на благо здоровья // Доклад о состоянии здравоохранения в мире. – ВООЗ, 2006. – С. 1-19.
29. Суриков Е. В. Клинико-анатомическая характеристика травм носа / Е. В. Суриков, И. В. Иванец // Вестник оториноларингологии. – 2009. – № 5. – С. 78-80.
30. Хирургическая помощь новорожденным – принципы организации / Я. Н. Алейников, Д. В. Воронин, А. В. Каган и др. // Детская хирургия. – 2005. – № а2. – С. 46-47.
31. Хелминская Н. М. Оценка межличностных отношений врача и пациента с врожденными пороками развития черепно-лицевое-лицевой области / Н. М. Хелминская, И. Л. Притько, Т. Д. Шевеленкова // Сто-матология детского возраста и профилактика. – 2007. – № 4. – С. 16-17.
32. Шадлун Д. Р. Сучасні аспекти аналізу перинатальної смертності / Д. Р. Шадлун // Наук. вісн. Ужгор. ун-ту, серія "Медицина". – 2000. – № 11. – С. 292-296.
33. Keith L. M. Before We Are Born, 7th Edition. Essentials of Embryology and Birth Defects / L. M. Keith, T. V. N. Persaud // Path. – London, 2008. – 368 p.
34. Keith L. M. The Developing Human, 8th Edition / L. M. Keith, T. V. N. Persaud // Clinically Oriented Embryology : Path. – London, 2008. – 536 p.
35. Rustgi A. K. Large intestine / A. K. Rustgi // Mosby Paperback. – 2003. – P. 233.
36. William J. L. Anatomy : Development, Function, Clinical Correlations Saunders / J. L. William // – 2002. – 752 p.

УДК 611.92.013

СУЧАСНІ ВІДОМОСТІ ПРО ВАДИ РОЗВИТКУ ЛИЦЕВОЇ ДІЛЯНКИ В ОНТОГЕНЕЗІ ЛЮДИНИ

Макар Б.Г., Процак Т.В., Гаїна Н.І.

Резюме. Літературне дослідження свідчить про те, що відомості про вади розвитку лицевої ділянки фрагментарні та несистематизовані, що потребує подальшої наукової розробки.

Ключові слова: лицева ділянка, розвиток, вади, людина.

УДК 611.92.013

СОВРЕМЕННЫЕ ДАННЫЕ О ПОРОКАХ РАЗВИТИЯ ЛИЦЕВОЙ ОБЛАСТИ В ОНТОГЕНЕЗЕ ЧЕЛОВЕКА

Макар Б.Г., Процак Т.В., Гаїна Н.І.

Резюме. Обзор литературы свидетельствует о том, что известия о пороках развития лицевого области фрагментарные и несистематизированные, что требует дальнейшей научной разработки.

Ключевые слова: лицевая область, развитие, пороки, человек.

UDC 611.92.013

Current Knowledge Of Malformation In The Face Of Human Ontogenesis

Макар Б.Г., Protsak T.V., Gaina N.I.

Summary. Literary research indicate that malformation in evolution evolution of the human face fragmentary and monogamic that require further scientific development.

Key words: facial area, development, malformation, human.

Стаття надійшла 1.08.2011 р.